

Разме КУМБАРОСКИ

ЧЕРНОДРИНСКИ
100 ГОДИНИ МАКЕДОНСКА КРВАВА СВАДБА, ИЛИ
ЖИТИЕТО НА РАМНОВЕСТИЕТО БОЖЈО

Типолошката поделба и анализа на македонската битова трагедија, конкретно познатата *Македонска крвава свадба*, на Војдан Поп Георгиев Чернотрински, би можеле да ја класифицираме како приод и откритие на ониричката фантазмогориска фолк-ризница и фантастика, каде што се случуваат и одвиваат рационализираните мотивации на битовиот драмски дискурс.

Разликите помеѓу решенијата и собитијата на симболите на македонскиот човек: страдањата, селидбите, зулумите, немирите, даночниот прилив за времето на Отоманската империја, се кореспондирани субјекти низ кои патува и ги сонува и здогледува нашиот драматичар Војдан Поп Георгиев Чернотрински, кој длабоко понира во вистинските настани и личностите на својот народ, обдарувајќи ги своите јунаци и бурни теми, со бои и колорити обогатени низ руинираните маргини и чувства на традиционалниот мотив.

Експресивната дијалектика на 100 години *Македонска крвава свадба*, нејзината премиерна изведба, односно 125 годишнината од раѓањето на Војдан Поп Георгиев Чернотрински, пред сè засега по изворноста и оригиналноста, величенијата и стилистиката на македонскиот народен јазик, богатата сценска лепеза на народната поезија, невообичаениот сјај и залез на чесниот, измачен и прогонет Селчанец и Селечката Река, си до пределите и глетките на убавото и убавината, тие бескрајни раскоши и дарови, што ги разнесувале убавите невести, низата, родописите и обичаите од верувањата, клеветењата, народните пеења и истребувања.

Сто години *Македонска крвава свадба* навистина е еден имагинарен миг и мит, едно цело обдарено вековие кое обврзува, разгорува и пленува, еден значаен творечко-духовен виор и импулс, кој што уште долго – долго ќе трае, ќе живее, ќе опстојува и постои како голем национален ископ, печат и знак, за

судбоносниот приод за обичниот македонски човек. Чиниш долго молчевме, пред лицето и опачината на вистината, пред искрата и безволието на ископите, глобочините и мраковите. Чиниш, мракосани и слепи ни беа силите, наковалниците, истеците и откопите на крајбрежието, оревовите мириси и лушпи на домашното плодородие, далгите и поколенијата на белобудните блудни погледи, мувли и реи.

Но, за да ја допреме основната драмска нишка и композиција на *Македонска крвава свадба*, нејзината клучна фундаментално-фабулативна опција и немир, треба пред сè да го разоткриеме мотивот, односно предизвик, храброста и зрачноста за големиот приод и доблест кај генијалниот Чернодрински. Според Господовата молитва, народот си ги опростуваше гревовите на луѓето, чистината и слободата на духот, тајните и измислиците на тишините, гумната и отровите на летата. Тркалата како да беа родени за аргатување, за пламнување на родената пот, за покорот и сверините на ковалниците. Тогаш во срцата на сите овие души, како да гореа горите, како да гореа присоите и чуките, како да исчезнува трагите, акрополите и ракописите.

С в а д б а т а како импликација или завев, како тема, радост, љубов или трагедија, е многу честа, сукцесивна лирска периодика, за драмскиот труд, за драмската литература, што обработува и толкува соодветна љубов по истоверската исповест, љубов помеѓу два новородени цветови. Но прељубата, грабнувањето и љубомората од другата страна на злото е чин и лексика на насилството, блудноста и тортурата. Во насилството, ние ја согледуваме силата и прељубата на владетелот, силата и сабјата на покореноста. Љубовта како занес, интима, страст и определба, ние ја среќаваме и во корените на големата *Илијада* (Менелај, заради љубовта е љубоморен на Елена, не за нешто друго, туку само заради Парис). Кај големиот великан Фјодор М. Достоевски во *Браќиџа Карамазови*, зависта и љубовната пресметка, ја среќаваме меѓу таткото и синот. Во драмскиот еп „Кралот Лир“, истата генетска судбина и судир е присутна помеѓу таткото, ќерката и партнерите. Слични импликации и драмски дејствија на зол судир за поколенијата и клетите маченија и видии, среќаваме и низ богатата лепеза на Шекспировиот *Ојтелo*, во Ристокрлевата *Париие се*

ошћељувачка, во *Црвено и црно* и во многуте други домашни и светски бисери на драмската литература.

Кај сите овие театарско – космополитски виденија и судири, присутна е потковицата и рожбата на љубовта и таа владее и се провејува како китка, како цвет, како најубава животна опсесија и убавина.

Зар сите луѓе секојдневно се сакаат, се љубат, зар злото и бесот се постојано провидни и моќни?

Кај Војдан Поп Георгиев Чернодрински, во *Македонска крвава свадба*, среќаваме едно откровение Божјо, едно бистро рамновестие и чудотворение што како ракопис ги осветли и откопа новите сечила и пазуви на нововидените безволија кон доброто и злото, новите вистини и невивистини на правдата и честа, на поробот и генот.

И колку љубовта е подолга – таа е посилна, попламена, колку е злобата поприсутна – толку е таа неистреблива, поприсутна е. Кога во светот на универзумот би опстојувале само омразата, прелјубата и сверините, тогаш светот би бил аналитички расчленет на ситни-ситни делови, би бил тој свет одвоен од чувствата, мислите и престолите и умниците...

Насилството и злото, не се ништо друго во животот, освен еден монизам кој ги обединува и раскршнува дуалните низи на расфрлените универзumi.

Нашиот Чернодрински од Селци (Струшко), можеме да го прифатиме како вистински великан во Современата македонска битова драма, кој низ јазикот на народниот творец и гениј, изустил и испеал едно несекојдневно животворно-историско видение, што како вистински настан и драма, се случило крај овие црнодримски простори и лелеци.

Оваа концепција за Чернодрински и *Македонска крвава свадба*, разоткриваат импликации и приоди од историско-битовен карактер, од уништувања, црни пророштва, погиби и селидби, од слепи радости, магии и преминување на душите.

Кај Платон по примерот на античката трагедија, го среќаваме *mimesisot* и *phantastikot* како две различни концепции и творевини, што значи и во *Македонска крвава свадба*, феноменот и почитувањето на народната традиција

(ритуалните верувања, песните, играките, егзистираат и опстојуваат на македонското тло веќе неколку векови, во кои се случиле историските постулати и почетоци во македонската драмска литература.

Сега, кога го прославуваме двеилјадитото житие и постоење на христијанството, човекот бил тој кој што и во најголемите маки и неволи бил распнат на крстот и своето небо и морал да ги трпи сите свои неволи и преломи. Не случајно оваа синтагма ја споредуваа и толкуваа и со духовната маска и мистика на нашиот Војдан Поп Георгиев Чернодрински, со ропското живеалиште, исчезнувањето и одрекнувањето на христијанската вера, тие неостварени пророштва и зулуми.

Сепак кај овој македонски измачен народ, исто како и кај Херакле и Афродита, или кај Александар Македонски, ја среќаваме моќта и силата на опстанокот и продорот на духот и битот, моќта и побудата за слободниот ген и постоењето на убавите нешта, дури и во најтешките животни определби. Тоа е таа моќ и волја да се опстане и преживее од ропството и зулумите.

Во секој случај и со овој пример и доблест, би ги издвоил обете животни суштества: лебедот и галебот, како два бели анатомски симболи и негувачи на генетската убавина на животот, за примери и родови што се среќаваат во најстарите антички времиња, па сè до поновите денешни времиња на овој христијански милениум.

Лебедот е олицетворение и негувач на вистинскиот и трајниот благодетен пат, создаден од Бога, за покорување на покорените, додека пак галебот е одлика и толкување на Светиот дух, за разнесување на убавите миродобни вести и зелени гранки во светот. Галебот за разлика од лебедот е далеку помал по физичка форма, кроток е, бел е, тој е голем и далечен гласник со малечок клун, додека пак лебедот е виорен, блика со својата сенка и става на широката бескрајна шир, царува како сонцето по земјината шир. Лебедот има голема сетилна животна страст за водење на сестрана љубов. Тој дури е нарцисен – ужива во самиот себеси, се капе во кристалната убавина над водата од огледалото и максимално му се предава на сончевиот бисер и езерото. И едниот и другиот опстануваат и опстојуваат од дамнината, од постоењето на веков на овие македонски простори.

Сакам да изустам: токму таа лапидарна и бескрајна убавина, таа цветна низа и вродена генетика, како кај лебедот и галебот царува, постои, живее, датира и орално се пренесува и разлистува и во нашата *Македонска крвава свадба*, во румените лица и убавини на јунаците и ликовите на оваа значајна македонска трагедија. Примерот со лебедот и галебот не е случаен, не е провизорен или лаичен, за постоењето на силниот духовен чин на овој народ. Убавината, била таа, која ги одржувала, хранела, надмудрувала и поела со убавите кристални зрна и истечи, со даровите и пеењата на мајката природа.

Всушност, земјата како да беше виновна за сè. Таа знаеше да те зграби, да те подигнува, да те гаи и никако да не те испушта од себе.

И по сто години, односно и по одминувањето на целото наше вековие, човекот ќе се запраша за андрагонизмот, за индулгенцијата, за постоењето на границата помеѓу материјата, творецот и битот. Креативноста и инспирацијата, посведочуваат за невидениот интерес, за преголемата љубов и појава на *Македонска крвава свадба*, за продорот и храброста на интуитивното битисување, почувствувано и пренесено како емотивна слика од животот на овој секојдневен крајдримски човек.

Македонска крвава свадба и по сто години, ќе остане како голем македонски бисер, ембрион, знак и вознес во македонската национална драма, ќе остане вистинско големо сонце на овој народ, како продолжено житие на рамносветието Божјо.

Од секогаш сурови и зли биле дружбите, нишаните, определбите, страстите, печалбарите, бегствата и гласините на овие тајни простори. Телото како да беше слога, а болестите и покорите како да биле телесни, гневни, славни, вечни...

Во емпириските кореспондирања, мудрите никогаш не применувале навредливи и сурови зборови, напротив, тие секогаш се придржувале кон владеење над личноста со надмудрување, со размисла.